

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA
PROGRAMI

A TÜRKÇE DERSİ
BİTİRME TEZİ

KADIN OLMAK

Rehber Öğretmen: Fatma SEVER

Öğrencinin adı: Betül

Öğrencinin soyadı: AKBAL

Diploma numarası: D1129090

Sözcük Sayısı: 3434

Araştırma sorusu: Buket Uzuner'in "Su" adlı yapıtında kadın figürler nasıl ele alınmıştır ve kadın figürler üzerinden yansıtılan toplumsal cinsiyet sorunları nelerdir?

ÖZ(Abtract)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, A1 Türk Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanan bu tezde, Buket Uzuner'in "Su" adlı yapıtında, kurmaca gerçeklik içerisinde, kadın ve kadın sorunsalının ele alınışı incelenmiştir. Bu konunun seçilmesindeki amaç; yapıttaki kurmaca gerçeklik aracılığıyla kadının toplumdaki yerini ve toplumdaki cinsiyet eşitsizliklerinin kadın üzerinden nasıl yansıtıldığını sorgulamaktır.

Tezin ilk bölümünde okura iletilenler aracılığıyla aile kurumunda aile modeli, diğer karakterlerin kadına bakışı ve ondan beklentileri incelenmiştir. Tezin ikinci bölümünde ise toplumsal cinsiyet sorunları üzerinde durulmuştur.

Yapıtta kadın figürler kurgunun odağındadır. Kurgusal gerçekliğin oluşturulmasında "*kadın olmak*" sorunsalı ele alınmış, bu sorunsalın oluşumu, neden giderilemediği ve ne yapılması/yapılmaması gerektiği yapıt bütünlüğünde sorgulanmıştır. Böylelikle yapıtın okura bu sorunsallar aracılığıyla duyma ve düşünme sorumluluğu yüklediği görülmüştür.

Bu incelemenin sonucunda Buket Uzuner'in "Su" adlı yapıtında kurgusal gerçeklik içerisinde var olan toplumsal yapıda bağımsız birer birey olan kadınların evlilik ve aile kurumunda yaşadığı sorunların ne kadar köklü ve aşılabilir olduğu gerçeğinin yanısıra aşmış görünen "özgür" olarak nitelendirilen kadının da ne kadar yalnız ve yabancılaştırıldığına tanıklık edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Giriş	1-2
1.Aile Kurumu İçerisinde Kadın	
1.1) Anne.....	3-7
1.2) Eş.....	7-10
2.Özgür Bir Birey Olarak Kadın	10-12
3. Yapıtta Ele Alınan Toplumsal Cinsiyet Sorunları.....	13-14
Sonuç	15-16
Kaynakça	17

GİRİŞ

Yazarlar, duygu ve düşüncelerini okura aktarabilmek için kurgusal bir gerçeklik oluştururlar. Kurgusal gerçeklik yazarın iletceklerine aracılık eder, zemin oluşturur. Anlatıcının bu kurgusal gerçekliği ortaya koyuşundaki ustalık, yapıtın okura ulaşmasındaki gücüdür aslında. Romanlarda kurgu içinde oluşturulan bu düşünceler, yazarın betimlediği çevreye uygun olursa kurgusal gerçeklik sağlanmış olur. Böylelikle okurun gözünde yapıtın inandırıcılığı artar, okur anlatılanlarla özdeşim kurabilir. Bu kurgusal gerçeklik içinde verilmek istenenler figürler üzerinden verilebilir. Okur, figürler aracılığıyla kurmaca gerçeklik içerisinde yazarla duygu ve düşünce paylaşımı içine girer. Alımlama da böylece gerçekleşir. Aslında okurun beğenisini kazanan yapıtta çizilen bu kurmaca dünyadır diyebiliriz:

“Yazar, eserini yaşayarak ve okuyarak edindiği deneyimlerden kotardığı bir kurmaca gerçekliğe dayandırır. Kurmaca gerçekliğin içinde ise hem gerçek gerçeklik hem de hayal gücü vardır; bir çeşit bileşke diyebiliriz kurmaca gerçeklik için. Yani kurmaca gerçeklikte gerçek dünyanın birebir yansıması değil, gerçek dünyanın yazar merceğinden süzülmesi vardır”¹(Aytaç 1990, 1995).

Edebiyat yapıtları aracılığıyla okur, insana ve yaşama ilişkin bilgiler edinirken deneyim kazanır. İnsana ve yaşama ilişkin deneyim ve bilgiler sanatçı duyarlılığıyla estetik kaygı gözetilerek okurun beğenisine sunulmuştur. Başka bir söyleyişle okur, kendine sunulan bu kurmaca dünyada yaşama ilişkin bilgi ve deneyim kazanan öğrenmeye gönüllü bireydir.

1 Aytaç, Gürsel (1990) *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
Aytaç, Gürsel (1995) “Edebiyat Üzerine” *LITTERA: Edebiyat Yazıları*. (Yay. Haz.: C.Erten), Cilt:6, Ankara: Ürün Yayınları.

Buket Uzuner'in "Su" adlı yapıtında, yazarın kurgusal gerçekliği günümüz toplum yapısını yansıtacak biçimde düzenleyerek okurla iletişim kurduğu gözlemlenmiştir. Vermek istediği iletileri kurgusal gerçeklikte oluşturduğu figürler, uzamlar ve olaylarla vermeye çalışır. Farklı sosyal çevrelerde oluşturulan kadın figürler aracılığıyla kadının toplumda sahip olduğu statü ve aile içerisinde kadına yüklenen rolleri inceleyen yazar, kurgusal gerçekliğin içinde farklı kadın modelleri yaratır. Toplumun koşullandırmalarından sıyrılabilmiş, kendi özgürlüğünü oluşturabilmiş kadın figür bu kadın modellerinden birine örnektir, toplumun geleneksel yapısına ters düşen ancak öncelenen kadın modeli budur. Oluşturulan bir başka kadın modeli ise toplumun dayatmalarını sorgulamadan kabul eden ve aile kurumu dışında var olamayan kadın figürdür. Kadın figürler taban tabana zıt gibi görünse de, Buket Uzuner kurgusal gerçekliği yaratırken kadınlar arasında belirgin bir çizgi çizmemiştir.

Buket Uzuner, aile kurumu içinde ve dışında yarattığı bu kadın figürlere yaşadığı toplumda var olan kadın modellerinin özelliklerini olduğu gibi yansıtmiş, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini bu yolla irdeleyerek verdiği iletilerle okuru sorgulamaya itmiştir.

Bu bilgiler ışığında bu tez çalışmasında amaç, Buket Uzuner'in Su adlı yapıtında toplumsal cinsiyet sorunlarının kadın figürler üzerinden nasıl yansıtıldığını incelemektir. Bu doğrultuda, bu amai gerçekleştirmek için yapıta; toplumda kadının yerinin ne olduğu, cinsiyet eşitsizliklerinin kadınların bireysel ve toplumsal hayatını nasıl etkilediği soruları sorulmuştur.

A. Yapıtta Kadınların Toplumsal Birer Model Olarak Sunulması

1. Aile İçinde Kadın

1.1. Anne

Çoğu toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da kadının bir anne olarak önemi ve görevleri oldukça fazladır. Erkeğin dünyasının kamusal, kadınınkinin ise özel olarak görüldüğü toplum yapısında kadının başlıca görevleri; bir eş olarak dayatılan sorumlulukları yerine getirmek ve çocuklarını bu toplumsal yapıya uygun yetiştirebilmektir. Türk toplumunda çocuğun kişisel gelişiminde anne, büyük rol oynar. Bu yüzden birer toplumsal kadın modeli olan annelerden birtakım beklentiler vardır.

Buket Uzuner'in "Su" yapıtında benimsenen "anne" olgusunu kadın ve erkeklerin nasıl şekillendirdiği figürler üzerinden yansıtılmıştır. Yapıttaki anne figürleri Ümit Kaman'ın annesi, Umay Bayülgen, Ayten Bayülgen ve Defne Kaman'ın ablası Aysu'dur.

Yapıttaki odak figürlerden biri olan Defne Kaman toplumsal sorunlarla yakından ilgilenen otuzlu yaşlarında bir gazetecidir. Davranışları ve hayata bakışa açısı annesinden ve ablasından tamamen farklı olarak anneannesiyle benzerlik göstermektedir. Nedeni bilinmeyen bir şekilde birkaç gündür ortalarda yoktur ve ailesi karakola gelir. Yapıtın en başında ailesinin karakola gelmesiyle, Defne Kaman'ın ailesinde annenin ailedeki rolü gözlemlenebilir.

Bir ailenin kızları kaybolduktan otuz dokuz saat sonra karakola gelmeleri, alışılmışın dışındadır: *"Üç kuşaktan üç İstanbullu kadın, kayıp kızlarını aramak üzere bir karakolda bulunmaktan çok, bir akraba ziyaretine gelmiş kadar rahat, huzurlu ve sakin görünüyordu"* (Su, 2012, 2).

Karakoldakilerin bir anneden beklentileri kızının kaybolduğunu anladığı anda endişelenen, çocuğunun başına bir şey geldi korkusuyla telaşlanan bir anne modelidir. Oysa karakola gelen bu aile hiç de endişeli gözükmemektedir. Hatta herkes Defne Kaman'dan çok kendi derdine düşmüştür. Ayten Bayülgen'in çocuğu konusunda bu kadar duyarsız davranması etrafındaki insanların onu hiç tanımadan ona karşı bir ön yargı oluşturmalarına neden olmakta, annelik gibi toplumda kutsal görülen bir görevi yerine getirmekte başarısız görülmektedir.

Anneliğe hiç uygun görülmeyen diğer bir figür ise Defne Kaman'ın ablası Aysu'dur. Bunun nedeni dış görünüşünün insanlarda bıraktığı izlenimdir:

“Son moda mini elbisesinin altında güneş yanığı güzel bacaklarını özgür bırakmış, sarıya boyalı uzun saçları ve sivri topuklu harem tarzı şık terliğiyle yarattığı seksi etki, o daha içeri girerken bütün karakolda hissedilmişti. Onun iki küçük çocuk annesi olduğuna inanmak gücü...” (Su, 2012, 4).

Güzel fiziğine, şık giyimine ve gösterişli tarzına bakan bir kimse için onun bir anne olması çelişkili bir durumdur. Yapıtın kurgusal gerçekliği içinde betimlenen toplumsal yapıda bir anne kendi görünümünden çok çocuklarına değer vermeli, çocuklarına zaman ayırmalıdır. Yapıtın figürleri tarafından bu yargı birçok kez dile getirilir.

Yapıttaki önemli figürlerden biri olan Ümit Kaman ailenin geldiği karakolda bir polistir. Doğal olarak, bu aileyi gözlemlediğinde; kendi annesiyle karşılaştırmalı olarak, bu üç kuşaktan örnek sergileyen kadınların tutum ve davranışlarını garipsemektedir. Çünkü Ümit Kaman'ın annesi Türk toplumundaki anne modelini yansıtan figürdür. Ev kadınıdır, kocası ve oğlu uğruna yaşar, bütün zamanını onlara ayırır. Bu durumdan asla şikâyet etmez, ailesinden ayrı olarak kendisine ait bir sosyal yaşamının olmadığı görülür. Ümit Kaman'ın annesinin ona dayatılan bu modeli olduğu gibi kabul etmesinin başlıca nedeni ailesidir,

ailesinde bütün kadınlarda gördüğü, geleneklerin ve göreneklerin gerektirdiği kadın modeli bu şekildedir. Bu yüzden kocasını memnun etmek, ailesine hizmet etmek ve oğlunu kendine benzeyen, geleneklerine, kültürlerine uygun bir kızla evlendirmektir tek amacı:

“Birden o mübarek perşembe olduğunu ve annesinin son iki yıldır kendisine evlenmesi için yeni bir ‘helal süt emmiş kısmet’ bulduğunda özellikle perşembe akşamları bu hayırlı gelin adayını istemeye gitmeleri için baskı yaptığını hatırladı” (Su, 2012, 12).

Bütün bunların yanısıra alıntıdan da anlaşılacağı üzere, annesi olduğu için, ona bu kadar emek verdiği için; Ümit Kaman’ın annesi Ümit’in hayatını istediği gibi yönlendirmenin hakkı olduğunu düşünmektedir. Çünkü zamanında kendi anne babası da onun adına hayati kararlar vermekte herhangi bir kötülük görmemiştir ve o da hiçbir şekilde sorgulamadan ve şikâyet etmeden kabullenmiştir. Böyle görüp öğrendiği için Ümit Kaman’ın sevdiği kızla, Tasvir’le, evlenmesini engellemekte hiçbir sakınca görmemekte, bu yaptığından üzüntü duymamaktır. Kendisini, ailesinin iyiliği için böyle davrandığına inandırmaktadır.

Toplumda dayatılan bu modellerin, kişilerin bireysel yaşantılarındaki özgürlüklerini nasıl etkilediğinin Ümit Kaman ve annesi örneğinde görüldüğü söylenebilir. Ailesinin özellikle annesinin, evleneceği kızı seçmekte bu kadar diretmesi Ümit Kaman’ı mutsuz bir hayata sürüklemiştir. Yapıtın ilerleyen bölümlerinde bu durum daha birçok soruna yol açacak, sevdiği kızın intihara kalkışmasına kadar gidecektir.

Yapıtta ele alınması gereken anne modellerinden biri de Umay Bayülgen’dir. Umay Bayülgen, Defne Kaman’ın anneannesidir, yetmiş yaşlarında olmasına rağmen yaşlılarına hiç benzememektedir, eğitilmiş ve görgülü ama en önemlisi kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadındır. Eşi Doktor Korkut Bayülgen’le çok uzun yıllar mutlu ve huzurlu bir evlilik

yaşaması, Korkut Bey'in ölümünden sonra da ailenin dayanışma içerisinde bir arada kalmasını sağlamıştır. Düzenin sağlayıcısı konumundadır. Yapıtta kendi ağzından anneliği “*pes etmemek*” olarak tanımlar. Ona göre bir anne evliliği ve çocukları için umut etmekten asla bıkmayan, zorluklardan yılmayan kişidir:

“ ‘*Ah işte anneler böyledir Evladım!*’ diye sessizliği bozdu Umay
Bayülgen camdan dışarıya bakıp hüznle gülümseyerek.
‘Çocukları için hayırlı işler kurmak peşinde bir ömür koşar,
onların mutlulukları konusunda asla umutlarını kaybetmezler.
Zaten annelik, asla pes etmemektir! İnsan ancak kendi evlat
sahibi olunca anlar bu çabayı...’ (Su, 2012, 12).

Bu alıntıya göre bir anne Ümit Kaman'ın annesinde, Aysu'da ve Ayten Bayülgen'de gözlemlenenin dışında yeri geldiğinde çocuğunun huzuru için toplumsal ve dinsel dayatmaların karşısında durabilmeli, kendi hayatını yok saymak yerine hem kendi hem de çocuğunun mutluluğu için çalışmalıdır.

Buket Uzuner'in “Su” adlı yapıtında diğer figürlerin bakış açısından, farklı anne modellerinin karşılaştırmalı olarak ele alındığı söylenebilir. Ümit Kaman'ın annesi çalışma hayatına girmemiş, kendisini ailesine adanmış bir ev hanımı olarak gözükmekteyken, Ayten Bayülgen ve Aysu figürleri bireysel isteklerine ve hayatlarına önem veren, ailesi dağılmış anne figürleri olarak görülür. Erkek egemen toplum yapısının etkisinde olan Ümit Kaman bu durum hakkındaki ön yargısını şu şekilde koyar: “*Parçalanmış aile işte... Baksana tek erkek yok ailede; ne dede, ne baba, ne de koca! (...)Yok, yok aile parçalanmışsa hiçbir şeyde hayır kalmıyor, bak olmuyor işte...*” (Su, 2012, 12).

Ümit Kaman'ın annesi, oğlunun hayatını yönlendirmenin onun sorumluluğu olduğuna koşulsuz inanmakta, Defne Kaman'ın ailesi ise, ona özgü olan kişisel özellikleri nedeniyle

onu “uyumsuz” olarak nitelendirmekte, dışlamaktadırlar. Bu toplumsal ön yargılardan tamamen sıyrılmış hem anne hem anneanne olan diğer bir figür, Umay Bayülgen ise çocuklarının, torunlarının huzur ve mutluluğunun her şeyden üstün olduğunun bilincindedir. Bunlara dayanarak bu yapıtta, Umay Bayülgen’in öncelenen anne modeli olduğu söylenebilir.

1.2. Eş

Evlilik, karşı cinsten iki insanın eşit şartlar altında hayatlarını ve olanaklarını birleştirmeleridir. Türk toplumunda geleneksel yaklaşımlarla kurulan evliliklerin bu tanımın dışında kaldığı söylenebilir. Kadının maddi özgürlüğünün olmayışı, bir anlamda erkeğin eline bakması, evlilik kurumunda eşitliği yok saydırır. Belli bir döneme kadar yasalarla da erkek “aile reisi” olarak kabul edilmiştir. Böyle bir durumda demokratik bir tutum ve davranıştan söz edilemez. Türk toplumunda eşit şartların yerini; erkeklerin baskın istekleri, beklentileri ve dayatmalarının aldığı söylenebilir. Kadınların evlilik kurumunu kutsal bir “görev” olarak görmeleri de bu sorunun büyümesine yol açmıştır.

Buket Uzuner’in “Su” adlı yapıtında çizilen kurmaca dünyada evlilik içi ilişkilerde, yanlışların altı çizilir. Yapıtta kadının düşünsel ve fiziksel açıdan tam olarak özgür olabilmesi için erkeğe ihtiyacı olduğu söylenir. Yapıtta erkeğe gerekliliğin yanısıra bir erkek figürün ağzından da kadının durması gereken yerlerin de altı çizilir. Böylece okura “kadın sorunsalı” ile ilgili iletiler sorgulattır: “*Komiserim, ben hangi yaşta olursa olsun kadının bilmişini sevmem! Kendi anam da olsa, karım da olsa, kadın dediğin az bilecek, susacak, geride duracak. Karizma erkek işidir, kadını bozar!*” (Su, 2012, 106).

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, figür aracılığıyla erkek egemen toplumda kadının hangi toplumsal statüde olursa olsun erkeğin bir iki adım gerisinde durmasının, son sözü erkeğe bırakmasının dile getirilmesi yapıtta sorgulama yolunun okura sunulmasını sağlar.

Yapıtın ana figürlerinden biri olan Ümit Kaman ve Tasvir'in, Defne Kaman ve eski eşinin ilişkileri aracılığıyla da hem erkeğin hem kadının, hem ailenin hem de toplumun bakış açısından evliliğin nasıl görüldüğü okura aktarılmıştır.

Öncelikle, kısıtlı bilgiye sahip olduğumuz Defne Kaman ve eski eşi Dağhan'ın ilişkisine bakılırsa boşandıkları görülür. Evliliğin kutsal sayıldığı böyle bir toplum yapısında akla gelen ilk soru evliliklerinin neden sona erdiği olur. Çünkü yaşadıkları toplum yapısında, evlilik ne kadar kutsalsa boşanmanın da bir o kadar yanlış olduğu söylenebilir. Defne Kaman'ın özgür ruhunun ve toplum tarafından "uyumsuz" olarak değerlendirilen ama sadece farklı olan yapısının bu evliliğin bitmesinde rolü olduğu öne sürülebilir. Farklı alışkanlıkları ve diğer kadınlardan farklı olan duruşuyla Defne Kaman alışılmışın dışında bir eş modelidir, bu durum da kocasıyla olan ilişkisinde sorun çıkarmıştır:

“ Ben şu anda nereye gittiğini bilmediğim bir otobüse bindim, takip etmem gereken birine dair önemli bir işaret aldım. Beni merak etme işim bitince döneceğim!’ diye telefon açıp, zavallı kocası Dağhan'ın yüreğini ağzına getiren Defne değil miydi yani?” (Su, 2012, 7).

Verilen alıntıda Defne Kaman'ın ablası Aysu'nun sözlerinden toplumun bu ilişkiye bakış açısının ortaya konduğu söylenebilir. Bu kurmaca gerçeklik içerisinde, toplumda evli olan bir kadın eşinden bağımsız hareket etmemeli, ailenin huzuru adına evine bağlı bir şekilde yaşamını sürdürmelidir. Defne Kaman ise hiç kimseye bağımlı olmayan ve hiç kimse için bireysel özgürlüklerini kısıtlamayan bir karaktere sahiptir. Onun bu kadar başına buyruk olması eşini şaşırtmaktadır ve alışlagelmişin dışında olan bu durum hem etraflarındaki insanları hem de Dağhan'ı rahatsız etmektedir. Bu yüzden benimsenen evlilik modeline uymayan bu evliliğin sona erdiği söylenebilir.

Toplumdaki evlilik anlayışı Defne Kaman ve Dağhan'ın ilişkisinden çok Tasvir ve Ümit Kaman'ın ilişkisi aracılığıyla incelenmektedir. Hem Tasvir'in hem de Ümit'in ailelerinin gelenek ve görenek olarak adlandırdıkları törelere bağlı olarak bu evliliğe bakış açıları verilmiştir.

Aile ve toplum baskısının üzerinde açıkça görüldüğü bir kadın figürdür Tasvir. Tasvir genç yaşlarda, türbanlı, modern bir kızdır, meslek okuluna gidip bir meslek edinmiş, çalışan, kendi parasını kazanan bir bireydir. Ancak Tasvir dini nedenlerden ötürü istediği kişiyle evlenememektedir:

“Hem kendi hem de Tasvir'in ailesi gençlerin evlenmelerini dini nedenlerle kabul etmemiş, üstelik tek bir ümit ışığı sızmasın diye bütün kapıları da sıkı sıkı kapatmışlardı. ‘Evlenmeleri için önce ailelerinin cesetlerini çiğnemeleri gerektiği,’ kendi cesetlerinden daha ağır bir engel olarak iki gencin önüne konmuştu” (Su, 2012, 27).

Verilen bu alıntıda, birbirini seven iki gencin evlenmesinin aileleri için ne kadar büyük bir sorun oluşturduğu ve ailelerinin bunu dinle ilişkilendirmesi, törelerin bu iki gencin hayatlarını bile önemsiz kıldığı gösterilmektedir. Bunun yanısıra, yazar Sünni bir aileye mensup olan Tasvir ve Alevi bir aileye mensup olan Ümit figürlerinin ilişkisini kullanarak Alevi – Sünni sorununa dikkat çekmiştir. Ancak bu ortak sorunda bile geriye itilen ve bastırılan kadındır:

“O zaman 22 yaşında, oy ve vergi vermeye, ehliyet almaya yetkin bir yetişkin birey olan Tasvir'e, evlenmek istediği erkeği seçme hakkı gibi, okumak istediği romanı bile özgürce seçme hakkı da verilmiyor ve o da milyonlarca kadın gibi bunun

*gelenekler yüzünden olduğuna inanarak isyan etmeyi aklına
getirmiyordu” (Su, 2012, 31).*

Ümit Kaman özgürce hayatını sürdürmeye devam ederken, Tasvir memleketine adeta sürgün gönderilmiştir. İsteddiği zaman dışarı çıkamamakta, istediği insanlarla iletişim kuramamakta ve istediği bir kitabı alırken bile ailesine danışmak zorundadır. Ailesinin bu baskısının yanısıra, burada vurgulanan diğer bir düşünceyse, Tasvir’in bu tür bir düşünce yapısına sahip olan ailesinde hiçbir yanlış aramaması ve bu baskıyı gelenek ve görenek olarak benimseyip sorgulamadan kabullenmesidir.

Tasvir yaşadığı bu duruma sonunda dayanamamış ve intihar etmenin tek seçenek olduğuna karar vermiştir: *“İlle de ölmek mi gerekiyor bu memlekette senin de bir birey olduğunu, kadın olarak senin de insan olduğunu, bir tenin, bir kalbin ve miden olduğunu anlamaları için...”* (Su, 2012, 219).

Dikkat çekilmek istenen ve örtük bir şekilde eleştirilen nokta; bastırılan kadınları simgeleyen Tasvir figürünün toplumsal cinsiyet sorunlarıyla yüzleşip savaşmak yerine durumu kabullenmeyi, susup kaçmayı veya ölümü tercih etmesidir, denilebilir.

2. Özgür Bir Birey Olarak Kadın

Aile ve evlilik kurumunda incelenen kadın modellerinin yanısıra, Buket Uzuner’in “Su” adlı yapıtında figürlerin bu kurumlardaki rollerinin dışında hayatlarını nasıl sürdürdükleri, kariyerleri ve günlük yaşamda duruşları da irdelenmiştir.

Yapıtın en başında abla Aysu ve Ayten Bayülgen’in betimlemeleri verilerek toplumda medya ve diğer kitle iletişim araçları ile yaratılan kadın modelleri çizilmiştir. Dış görünüşüne önem

veren, buna zamanının ve parasının çoğunu harcayan, gündelik sorunlarla ilgilenmeyen, tüketimin kölesi olmuş kadın bireyler...

Yapıtta diğer özgür bir kadın figür olarak ele alınan Defne Kaman'ın özellikle ailesi tarafından uyumsuz olarak nitelendirilmesi halkın beklentilerine cevap vermeyen tutumundan kaynaklanır. Defne Kaman anne ve ablasından farklı olarak çevresinde olup bitenlerden haberdar, gündemdeki sorunlar konusunda bilinçlidir ve bu sorunların giderilmesi için çabalamaktadır:

“Defne Kaman’ın Türkiye’de giderek artan kadın cinayetleri, çocuk gelinler, sendikasıız işçilerin sorunları gibi konuların yanısıra, Türkiye’de türleri tehlikede olan balina, yunus (...) gibi canlıların korunması üzerine yoğunlaşan yazıları ...” (Su, 2012, 19).

Defne Kaman bir gazetecidir ve yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi üzerine yoğunlaştığı konulardan biri de toplumsal cinsiyet sorunlarıdır. Hiç tanımadığı kadınların haklarını savunur ve onlara elinden geldiği kadarıyla yardım eder. Böyle bir karakter oluşturularak bu sorunların çözülmesinde erkekten daha çok kadının rolü olduğu vurgulanmıştır. Toplumdan ve medyadan farklı olarak da yazarın örnek kadın modeli, öncelenen karakter Defne Kaman’dır.

Yapıtta, olay örgüsü içinde okura sunulan bir diğer karakter Sahaf Semahat’tir. Sahaf Semahat geçmiş ile tüm bağlarını kopartmış, ailesinin baskısı ile evini terk etmiş ancak sonrasında toplumun neden olduğu baskı ile yaşamak ve bu duruma uyum sağlamak zorunda kalan bir kadın figürdür. Sahaflık yapmakta ve aynı zamanda dükkânı olan bir evde yaşamaktadır. Toplumda yalnız başına var olabilmek için kadınlığını bastırmış, doğasının gerektirdiği şekilde davranmamaya özen göstermiştir. Yazar olay örgüsünde ve betimlemelerde; Sahaf Semahat’ın toplumda yer edinebilmek uğruna kendi benliğini nasıl da silikleştirdiğini vurgulamıştır:

“ Şimdi otuzlarının sonlarında hala genç bir kadın olan Semahat, komşu esnafın güven ve saygısını kazanmak için önce onlara kadın olduğunu unutturacak şekilde giyinmenin, yaşından büyük, anaç tavır takınmanın ve hayatına koca veya ağabey dışında bir erkek sokmaması gerektiğini bu kültürde yaşayan her kadın gibi içgüdüleriyle algılamıştı” (Su, 2012, 170).

Sahaf Semahat dikkat çekmemek için istediği gibi giyinmemekte, dükkânının dışına çıkmamaktadır; müşterileri haricinde görüştüğü hiçbir erkek bulunmamaktadır zaten bir aşk hayatı yoktur. Ailesinin kölesi olmak istemezken fark etmeden aslında toplumun kölesi olmuş ve bunu kabullenmiştir.

Yazar, Sahaf Semahat aracılığıyla, aile baskısından kaçmak isterken yalnızlaşmış doğasını reddetmeye çalışan kadının durumunu okura yansıtır ve iç monologlarla karakteri yaptığı yanlışların farkına vardırır:

“ ... farklı nedenlerle olsa bile, kendisinin de kendine ait bir hayat kuramayışını düşündü. Kendine ait bir hayat, ille evli barklı, çocuklu, aile hayatı olmamalıydı. İnsanın kendine ait hayatı, istediği gibi ve insanca koşullarda sosyal hayatını sürdürebileceği bir düzendi. (...) Baskıya karşı direnmek, insanın kendi istediği yolda hayatını kurmak için mücadele etmektir, kurmamak için değil” (Su, 2012, 225).

Böylece yazar, özgür bir birey olmak isteyen kadına yön vermek, özgürlüğün yolunu göstermek ister, denilebilir.

Yapıtta Ele Alınan Toplumsal Cinsiyet Sorunları

Yapıtta kurmaca gerçeklik içerisinde, kadın ve erkek figürlerin yaşam algıları ve bu algıya göre şekillenen görüş ve davranışlarla yaratılan toplumsal düzende ortaya çıkan kadına yönelik sorunların altı çizilir. Başka bir deyişle ister iş yaşamında ister ev yaşamında olsun kadın her işin üstesinden gelemez, her işe de karışmamalıdır, yargısı yapıtta belirginlik kazanır: “*Bak görünüyor, apaçık ortada yahu: bu memleketin her şeyi erkek!*” (Su, 2012, 285).

Her şeyin erkek olduğu bu toplumda kadının kendi başına var olabilmesi için evlenmesi gerekir bu yüzden yapıttaki bazı kadın ve erkek figürler tarafından evlilik bu kadar kutsallaştırılır. Bir kadının rahat bir yaşam sürdürebilmesi için evlilik şarttır çünkü ailenin yanısıra toplum da kadına baskı yapmaktadır. Aşağıdaki alıntıda da görüldüğü üzere, bir kadın nasıl bir yaşantıya sahip olursa olsun, bu toplumsal baskıyı bütün hayatı boyunca hissedecektir:

“Memleketin yedi bölgesindeki bütün kızlar; ister kendini muhafazakâr, ister modern kabul eden, ister insanın dışısına “bayan” ister “kadın” diyen, ister giyabında örtünmesine veya açık gezmesine karar verilen ailelerde büyüsünler, sonuçta kızların hepsinin vardığı yer aynıydı: kadının diploması sadece ve sadece bir çeyiz olarak kabul görmekteydi. Bir kadının kendine ait mesleği, parası ve hayatı olabileceği, hayatını sevdiği bir mesleğe, felsefeye, matematiğe ya da şiire adayabileceği düşüncesi, Türkiye’de Kaf Dağının gerçekte var olmasından çok daha ütöpiktir” (Su, 2012, 44).

Evlilik ve aile kurumunda erkeğin baskın oluşu ve kadının yeri “Su” yapıtında yukarıdaki gibi irdelenerek toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri sorunsalı da bu şekilde vurgulanmıştır.

Türk toplumunda ciddi bir sorun olan bu cinsiyet eşitsizliklerini anlamak için öncelikle toplumun erkeğe göre daha çekinik durumda kalmış olan kadına bakış açısını irdelemek gerekir. Bu sorunun bu kadar büyümesinin nedeni toplumsal yapı ve dinin dayatmalarının, gelişen yeni çağa ayak uyduramayan gelenek ve göreneklerin etkisinin yanısıra toplumdaki bireylerin bu sorunlara olan duyarsızlığıdır.

Defne Kaman'ın ablası Aysu' nun aşağıda verilen konuşması bu duruma örnek oluşturmaktadır:

“Nedir bu Defne'nin kadına karşı şiddet konusundaki takıntısı, nedir bunun kadın sorunları saplantısı? Yani Defne'ye göre her şeyin ama her şeyin ortasından illaki cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet sorunu geçer! Sanki töre cinayetleri merkezinde doğduk ve köyde büyüdük de!” (Su, 2012, 9).

Aysu'nun çevresinde olup bitenlere karşı ilgisiz, ne kadar yüzeysel bir hayat sürdüğü, bu sorunların çözümüyle kimlerin ilgilenmesi gerektiğine ilişkin düşünceleri sözlerinden anlaşılmaktadır. Toplumda cinsiyet eşitsizlikleri yüzünden oluşan çatışmalardan, kendisine zararı dokunmadığı sürece, rahatsız olmamaktadır. Burada Uzuner, Aysu aracılığıyla Türk toplumundaki nesneleşmiş, bireysel düşünen ve süregelen sorunlarla baş etmek yerine göz ardı eden kadın bireyleri eleştirmektedir.

Yapıtta ele alınan toplumsal cinsiyet sorunları bağlamında verilmek istenen iletiler; toplumun en üst kesiminden en alt kesimine, en ilerici kesiminden en gerici kesimine kadar herkesin erkek üstünlüğünü kabul etmiş, kabul etmekten de öte benimsemiş olmasıdır. Bu durumda öncelikli amacın erkek zihniyetinin yanısıra kadın zihniyetini de değiştirmek olması gerektiği söylenebilir.

SONUÇ

Buket Uzuner “Su” adlı yapıtının kurmacasında; temel düşüncelerini, başta Defne Kaman olmak üzere kadın figürler aracılığıyla vermeye çalışmıştır. Oluşturduğu bu kurmaca dünyada Türk toplum yapısını kadın figürlere olduğu gibi yansıtmış ve okuru bu toplumsal sorun karşısında sorgulamaya itmiştir.

Yazar, feminist bir yaklaşımla, kadın figürleri kullanarak cinsiyet eşitsizliklerine ve kadınların toplum baskısı nedeniyle özgürlüklerinin kısıtlanmasına dikkat çekmiştir. Odak figürleri Ümit Kaman ve Defne Kaman olan yapıtta olay örgüsü sırasında Defne Kaman’ın ve Ümit Kaman’ın aileleri ayrı ayrı incelenerek kadının aile içinde yeri, sahaf olan Semahat ve gazeteci Defne Kaman aracılığıyla da özgür bireyler olarak yaşamını sürdüren kadınların iş hayatındaki yeri ve karşılaştıkları zorunluluklar verilmiştir. Ümit Kaman’ın, kaybolan kızları aracılığıyla Kaman ailesiyle tanışmasıyla, farklı kadın modelleri tanıtılmaya başlanır. Olay akışı boyunca ise Ümit Kaman’ın Sahaf Semahatle olan dostluğu ve Tasvirle olan ilişkisi aracılığıyla da çeşitli kadın modelleri incelenerek, ailelerinin ve toplumun bu kadınlar üzerindeki baskısının nelere yol açtığı okura sunulmuştur.

Yapıttaki kurguda, kadın figürlerin ve bu kadın figürler kullanılarak eleştirilen toplumsal sorunların öneminin okura yansıtıldığı söylenebilir. Buket Uzuner kurgusunu oluştururken feminist açıdan birçok eleştiri ve öneriyi okura iletmeyi amaçlamıştır. Ataerkil bir yapıya sahip olan Türk toplumunda, kadın-erkek eşitliğini savunan evrenselleşmiş düşüncenin hala benimsenmediğine dikkat çekmiştir. Yapıtta var olan toplum düzeninde kadın ve erkeğin aynı yaşam standartlarıyla karşı karşıya olmalarına rağmen kadınların özgürlüklerinin kısıtlanmasına; kadınların erkeğin egemenliği altındaki varlıklar olarak görülmesine; gelenek ve görenek adı altında kanun önündeki kadın-erkek eşitliğinin toplum yapıya yansımamış olmasına eleştiri getirmiştir.

Verilmek istenen bu iletiler erkeğin kadına egemen olarak görüldüğü toplumlarda kadına yapılan haksızlıkların giderilmesine yöneliktir. Kurgunun şekillenmesinde, kadın figürlerin tasarlanmasında; kadına yapılan haksızlıkların, duygusal şiddetin eleştirisinin öncelendiği söylenebilir.

Sonuç olarak Buket Uzuner'in "Su" adlı yapıtında kadın figürlerin nasıl ele alındığı ve kadın figürler üzerinden yansıtılan toplumsal cinsiyet sorunlarının neler olduğu yapıt tanıklığında tartışılmıştır. Bu çözümleme ve incelemeler sonucunda yapıtta oluşturulan kurgusal gerçeklik içerisinde okura figürler aracılığıyla "aile", "aile içi ilişkiler", "kadın olmak" ve "insanca yaşamak" konularında iletiler sunulduğu, yaşam deneyimleri kazandırıldığı belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- 1) Aytaç, Gürsel (1990) Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler. Ankara:
Gündoğan Yayınları.
- 2) Aytaç, Gürsel (1995) “Edebiyat Üzerine” LITTERA: Edebiyat Yazıları. (Yay. Haz.:
C.Erten), Cilt:6, Ankara: Ürün Yayınları.
- 3) Uzuner, Buket. Uyumsuz Defne Kaman’ın Maceraları, Su (Everest Yayınları, 2012,
birinci basım)
- 4) İnternet Kaynakları
 - <http://www.youtube.com/watch?v=caR-MKDnK6Y> (Tgrt Haber, Tv Programı,
Günün İçinden)